

TÜRKİYE'DE GÖÇLER

Prof. Dr. Ahmet SALTİK
Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı AbD
Edirne / TURKEY
www.ahmetsaltik.net

G İ R İ Ş :

Göç; siyasal, toplumsal ya da ekonomik nedenlerle bireylerin ya da toplulukların buldukları, oturdukları yerleşim yerlerini bırakarak başka bir bölgeye ya da ülkeye gitme eylemidir. Ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşebileceği gibi (**iç göç**), uluslar sınırlar ötesine de taşabilir (**dış göç**).

Göç, sosyo-kültürel ve ekonomik yönleri olan çok boyutlu sosyolojik bir olgudur ve köklü değişimlerin yaşandığı Türkiye gibi toplumlarda gözlenen başlıca sorunlar arasında yer almaktadır.

Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanı Ensari şu değerlendirmeyi yapmaktadır :

" Büyük oluşum ve değişime neden olan göç; ekonomik, toplumsal ve siyasal yaşamla ilişkilidir ve ülkemizde çığ gibi büyüyen sorunlara zemin oluşturmuştur. "

Türk Sosyoloji Derneği Başkanı Prof. Gökçe de benzer bir değerlendirme ile göç olgusuna Türkiye açısından şöyle yaklaşmaktadır :

" Türkiye'de yaşanan hızlı göç olgusunun en temel öğelerinden birisi, kuşkusuz 'göç' olgusudur. Kırdan kente, doğudan batıya, yurt içine ve yurt dışına olan göç, hem göçe konu olan kitleleri hem göçe hedef olan bölgenin yaşamını ve hem de Türk toplumunun yolunu etkilemiştir. "

Göç olgusu, toplumsal değişimin göstergelerinden biridir. Bir ülkenin sanayileşme ve kentleşme oranı, modernleşme süreciyle belirginleşir. Endüstrinin gelişmesine koşut olarak ortaya çıkan kentleşme olgusu, ekonomik olduğu ölçüde, toplumsal yapıdaki değişimlerde de anlatımını bulur. Endüstriyel gelişme sonucu kentlerde ortaya çıkan işgücü gereksinimi, kırdan kente göçün başlıca nedenini oluşturur. Kırdan kente göç sanayileşmenin bir gereği olduğu denli, modernleşme sürecinin bir simgesi olarak da değerlendirilmektedir. Ancak göç olgusu, bu genel anlamının dışında yapısal ve topludurumsal (konjonktürel) nitelikteki kimi değişkenlerle karakteristik hale gelerek, toplumsal bir yaraya da dönüşebilmektedir.

Türkiye'nin hem göç alan hem de göç veren bir ülke olduğu bilinmektedir. Resmi olarak 1961 yılında başlayan ve günümüze dek, başta Almanya olmak üzere, değişik Avrupa ülkelerine Türkiye'den 3 milyon dolayında vatandaşın göçüne yol açan süreç, ülkedeki toplumsal değişimleri önemli ölçüde etkilemiştir.

Birçok ülkede, dünyadaki iç ve dış, bölgesel ve uluslararası göç olgularını ayrı ayrı sosyal ve kültürel kümelerden insanların karşılaştığı alanlar olarak, araştırma ve uygulama konusu alan ulusal enstitüler kurulmuştur. Başlıca şu önemli amaçları hedeflemektedirler :

- Birbirinden ayrı toplumsal ve kültürel katmanlar ve uluslar arasında, demokratikleşme akımının ve barışçı ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunmak. Bu alanda araştırma ve uygulama çalışmaları yürütmek.
- Toplumsal ve kültürel dışlanma sonucu kimlikleri zedelenmiş insanlar arasında kişilik bilincinin olumlu yönde gelişmesine katkı vermek.
- Irkçılık ve dışlanma yaratan etkenler arasında ayrımcılık etmenini belirlemek, irdelemek ve toplumu bilgilendirmek.
- Farklı kültürler arasındaki bağları, ortak noktaları değerlendirmek ve bu konuda uygulama alanları yaratmak.

Göç ve değişim birbirinden ayrı düşünülemez. Yoğun göçler, beraberinde mekansal bir değişim getirirken; aynı zamanda insanlarımızın sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yaşamlarında da önemli farklılıklara yol açmıştır. Bir yandan herhangi bir coğrafyadaki değişimin sonucu olarak ortaya çıkan / çıkabilen göç, öte yandan gerek göç edenlerin geride bıraktıkları, gerekse yeniden yerleştikleri ortamlarda büyük değişiklikler yaratmıştır.

TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇLER :

Türkiye enformasyon, iletişim ve sanayileşme ile birlikte kendisini hızlı bir değişim içinde bulmuştur. Özellikle 1960'lı yıllardan başlayarak nüfus artışına koşut olarak toprak parçalanması, kırdan kente göçün ana nedeni olmuştur. Kentler ve sanayi artık ekonominin ve sosyal yaşamın merkezleri ve itici gücü durumuna gelmeye başlamıştır. Bu süreç, özellikle büyük kentlerimiz olan Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana gibi kentleri çekim merkezi kılmıştır. Göçü, salt işsizlik, toprağın parçalanması değil; sağlık, eğitim daha iyi bir yaşam aramak gibi modern beklentilerin rol aldığı süreç olarak algılamak gerekir.

Tarımdaki hızlı makineleşme, kırsal kesimdeki ekonomik yapıyı oluşturan toprak-nüfus dengesizliğini doğurmuştur. Üretim dışı kalan işgücü, özellikle genç nüfus, yeni geçim kaynakları ve yaşam alanları bulmak üzere kentlere göç etmeye başlamıştır.

Ülkemizde kırdan kente göç, 1950'li yıllarda başlayıp, 1960'lı yıllarda hız kazanmıştır. 1950 sayımında % 25 olan kent nüfusu; 1980'de % 44'e, 1990 sayımında ise % 59'a, 2000 sayımında % 70'e yükselmiştir. GAP Bölgesi ise, göçün son yıllarda en çok hız kazandığı bölgelerden biri durumundadır. Özellikle, kırsal kesimde can ve mal güvenliğini sürekli tehdit altında bulunduran terör sorunu, bölgede zorunlu göç hareketlerine neden olmuştur. Güvenlik gereksinimi, bütün canlılar gibi insanın da temel dürtüsüdür. İnsanların köyden kente çaresizlik içinde savruluşu, sosyal bir yaranın açığına dışavurumdur.

Öte yandan iç ve dış göçlerin etkisi ile nüfusun coğrafi dağılımındaki değişiklikler sürmektedir. Bu çerçevede yakın gelecekte oluşacak nüfus yapısına uygun ekonomik

ve sosyal politikaların, dünyadaki gelişmeleri de dikkate alan bir yaklaşımla yeniden oluşturulması gereksinimi belirlemektedir.

Ülkemizde yaşanan göç ve nedenleri şöyle özetlenebilir :

1- Sosyal ve ekonomik nedenlerle yaşanan göçler,

2- Ulusal Güvenlik amacıyla yaşatılan zorunlu göçler.

a- 1965-90 yılları arasında yaşanan göçler; bölgeler arası sosyal ve ekonomik dengesizliklere dayalı olarak gerçekleşmiştir. Göçler, Doğudan Batıya doğru bir akış izlemiştir. En çok nüfus veren bölgeler Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgeleri olmuştur.

b- 1985-95 yılları arasında güvenlik nedeniyle 4.5 milyon insan göç ettirilmiş, 4 bine yakın yerleşim alanı boşaltılmıştır. Bu nüfusun %70'i metropol illerine göç etmiştir. 1985-95 yılları arasında en çok göç veren illerin başında Siirt, Mardin, Şırnak, Tunceli, Bingöl, Diyarbakır, Ağrı, Batman, Ardahan, Iğdır, Kars ve Ağrı gelmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da aileler çok çocuklu olduğundan göç eden nüfusun yarısından çoğunu çocuklar oluşturmaktadır. Göç veren ve göç alan yerleşim yerlerinin yakalandığı bu göç dalgasında en büyük ve kalıcı zararı hiç kuşkusuz çocuklar görmektedir. Göç sırasında yaşananlar, çocukların yaşamları boyunca izlerini taşıyacakları acılar olmaktadır. Kendilerini dış etkilerden koruyamayacak yaşta olan çocuklar, göçten çok yönlü ve olumsuz etkilenmektedirler.

Göç eden nüfus kestirimi :

En çok göç alan iller; Adana, Mersin, Aydın, Antalya, Hatay, İzmir, Manisa, İstanbul, Bursa, Denizli, Tekirdağ, Kocaeli, Eskişehir, Sakarya, Bilecik, Muğla, Kütahya'dır.

1985-95 arasında *güvenlik nedeniyle* zorunlu göç yapanların çoğunluğu Güneydoğu, Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgesindedir. Kitlesele zorunlu göç hareketlerinin nedenlerini özetle şöyle değerlendirebiliriz:

- **Zorunlu OHAL uygulaması** (1987'den bu yana)
- **Özel tim ve koruculuk sistemi**
- **Yayla yasağı** uygulamasının hayvancılık etkinliklerini yok etmesi
- **Can güvenliğinin** sağlanamaması
- **Ailelerin** çocuklarının geleceğine ilişkin duydukları kaygılar
- **Askeri çatışmaların** varlığının yarattığı toplumsal gerginlik ve huzursuzluk ortamı
- **Askeri çatışmaların**, gerginlik ve huzursuzlukların ekonomik yapıyı ve işletmeleri zedelemesi
- Koruculuk sistemi
- Bölgede yitık ve işleyeni bilinmeyen (faili meçhul) cinayetlerin yaşanması

PKK terörünün en aza indirilmesi ve yaşanan ekonomik bunalımlar nedeniyle,

son 1-2 yıldır Türkiye’de bir **tersine göç** yaşanmaktadır. Köylerine geri dönmek isteyenlere, Türk hükümeti destek vermektedir.

1992-1994 arasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden bir grup öğretim üyesi tarafından yapılan çalışmaya göre; göçün yönü kuzeydeki dağlık alanlardan güneydeki ovalara, kırsal alanlardan kentsel merkezlere ve bölgeden bölge dışı metropollere doğrudur. **Göçün temel nedeni ise ekonomiktir.** Kentsel alanlara göç edenlerin % 85’i göç ediş nedeni olarak ekonomik gerekçeleri dile getirmektedir. Kırsal alanlarda göç etme eğilimi bulunmaktadır ve göç etmek isteyenler ağırlıklı olarak topraksız ve az topraklı hanelerdir. Göçün ilk durağı Şanlıurfa ve Gaziantep gibi bölgenin görece büyük kentleridir.

Daha önce bölge dışına göç edenlerin % 23’ü bölgeye geri dönme eğilimindedir. Köylerinde toprağı olanların % 46’sı geri dönmek isterken topraksızların % 15’i bu eğilimdedir.

GAP’ın gerçekleşmesi ile birlikte, sulama dışı alanlardan sulamaya açılan alanlara doğru kalıcı ve mevsimlik göç, kırsaldan bölge içi kentsel alanlara doğru bir göç başlamıştır. Ayrıca daha önce bölge dışına göç edenlerin de önemli bir bölümü bölgeye geri dönmektedir.

Kent yerleşmelerinde işsizlik, eğitim, sağlık v.b. sorunlarla birlikte konut sorunu da şiddetini sürdürmektedir. İnsanlar çeşitli nedenlerden kentlere akın ederken, yeni kentsel sorunlar da kendini göstermektedir. Başta geleni, **gecekonduculuşma** sorunudur. Türkiye’de 1950’li yıllardan başlayarak köylerden kentlere göç akını başlamış, bu göçlere hazırlıksız yakalanan kentler, konut sorununun çözümünde aciz kalmıştır. Bu sıralarda gerçekleşen gecekonduculuşma, konut ve barınma sorununun adeta sigortası haline gelmiştir. Türkiye’nin yaşadığı toplumsal değişimin en önemli boyutlarından birisi, yeni sanayileşme politikalarının yol açtığı göç dinamiğine bağlı olarak gelişen gecekondu olgusudur. **Gecekondu**, kentlerde fiziksel ve toplumsal değişmeyi gösteren, kırdan kente göçün sonuçlarından birisi olarak ortaya çıkan olgudur.

Hazine ve kişi arazilerine izinsiz / kaçak yapılan barınaklar böylece kendi adını da yaratmıştır; "Gecekondu". Günümüzde kent nüfusunun büyük bir çoğunluğu, gecekonduya yaşamaktadır. Başlangıçta masum gecekondu olarak tanımlanırken günümüzde çevreye, kente, insanlara zarar veren duruma gelmiştir. Her yıl 500 bin konuta gereksinim duyulan ülkemizde, bunun % 10’u karşılanabilmektedir. Türkiye’nin son 50 yılına damgasını vuran en önemli toplumsal olgulardan birisi, kentleşme ve buna bağlı oluşan "**Gecekonduculuşma**" dir. *Gecekonduculuşma* olgusunu ortaya çıkaran toplumsal etmenler halen etkisini sürdürmektedir. Türkiye’nin genç ve dinamik bir nüfusa sahip olduğunu, kırdan kente göçün devam edeceğini düşünürsek; büyük kentlere olan nüfus akışı, bir miktar tersine göçe karşın önümüzdeki yıllarda devam edebilir. Hatta yeni kentlerin oluşabileceğini, ortaya daha karmaşık sorunların çıkacağını söylemek hiç de zor değildir. Bu sorunların en önemlisi, **kent yoksullarının** ya da yeni kentlilerin barınma ve kentlere entegrasyon sorunudur. Tarım ve hayvancılığa verilen desteklerin IMF istemiyle kaldırılması, tarımsal nüfusu işsizleştirerek kentsel alanlara göçe zorlayabilir.

Barınma ve kentle toplumsal bütünleşme sorunu, durağan ve bir anda, tek biçimde çözülebilir değildir. Toplumsal, ekonomik ve kültürel açıdan en dinamik toplumsal kesimlerden olan yeni kentliler, bir yandan bir bütünleşme süreci içinde

göç edip yerleştikleri kentlerin toplumsal çehresini, bir yandan da göç ettikleri kırsal toplumsal dokusunu etkileyip değiştirmektedirler. Bu dinamik yapıyı çözümlenerek sosyal politikalar üretmek, 2000'li yıllarda kent nüfusu daha da artacak olan Türkiye'nin önündeki en önemli sorunlardan birisidir.

Ülkemizde yaşanan gecekondulaşmayı ve beraberinde getirdiği sorunları, kentlerimize getirdiği yükü çok yakından yaşıyoruz. Kentleşme, bugün demokratikleşme sorunu ile eşdeğerdir. **En büyük sorun yoksulluktur** ve insanca yaşayacak bir barınak sahibi olmanın önündeki en büyük engeldir.

Bugün ülkemizde ulusal gelirin %5'inin altında pay alan nüfusun 1/5'i mutlak yoksuldur ve Bangladeş koşullarında yaşamaktadır. Açlık, işsizlik, yetersiz eğitim, sağlık, ücret sorunları artarak sürmektedir. Mutlak yoksulları izleyen 2. dilim görece yoksullar olup, bu kesimler için konut sahibi olmak çok uzak bir düştür. Yakın zamana dek fiilen yapılan ve hükümetlerce zorunlu göz yumulan gecekondu yapımı, son 15-20 yılda büyük oranda mafya denetimine girmiş ve insanlar gecekondu ağalarının kiracısı durumuna düşmüştür. Bu durumun düzeltilmesi ancak insancıl, toplumsal ve kentle uyumlu devlet destekli toplu konut projeleri üretmekle olanaklıdır.

Köyle kent arasındaki eşitsizliği büyüten ve göçü hızlandıran en önemli öğelerden biri, eğitimidir. Bireylerin sosyal konumlarını (statülerini) yükseltebilmesinin başlıca yolu olan eğitim, köydeki nüfusu da bir sifon gibi kentlere çekmektedir. Köyde yaşayanlar, kendileri veya çocukları için, önemli bir ayrıcalık sağlayan kentsel eğitim olanaklarından yararlanmayı doğallıkla istemektedir.

Radyo ve televizyonun söz konusu eşitsizlikleri, toplumsal bilince yansıtıp belirginleştirmesi, kent yaşamını özendirici etkileriyle birlikte kendini göstermekte, göçü teşvik edici bir sosyal psikoloji oluşturmaktadır.

Ne var ki kırdan kente göç, insansal ve toplumsal boyutuna karşın, ortaya çıkan ciddi sorunlara da kaynaklık eder. Kent merkezlerinde sınırlı ve zaten doygun noktada bulunan işlendirme (istihdam) olanakları, göçün doğurduğu nüfus artışına yanıt verebilecek düzeyde değildir. Nüfus büyümesinin, ücretli işgücü artışından yüksek olmasıyla görülen işsizlik, kentleri sefalet tablolarıyla doldurmaya başlamaktadır. Kentin çağrısız konuğu durumundaki insanlar; yolu, suyu, kanalizasyonu, elektiriği olmayan ve son derece basit yapılmış evlerde yoksulluklarına boyun eğerek yaşamaktadır. Kentlerin çevresine bir umutla inşa olunan gecekondu, bir gün yerle bir edilir ve yoksulların yoksulluğu daha da katmerlenir. Eğitimsizlik, suç işleme oranlarının artışı, sağlık hizmetlerinden yararlanamama, psikolojik bunalımlar, bu sosyal yaranın dışı vuran görüntülerini oluşturur.

Öte yandan, kentin fiziksel ve kültürel dokusu da göçün olumsuz sonuçlarıyla tahrip olmaktadır. Kaçak yapılaşmanın neden olduğu sağlıksız büyüme ve yaşama ortamı, kent kimliğini ve kültürünü de deforme etmektedir.

Eldeki ulusal araştırmaların ortak sonuçlarına göre; *".. kırdan kente gelenler, fiziksel alt yapı sütunlarının yanında, kentle ve toplumla nasıl bütünleşecekleri konusunda da çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Kısaca kültürel kimlik, etnik kimlik ve siyasal kimlik arayışları **Türk Toplumunu bunalıma itmiştir**. Böylece çeşitli boyutlarıyla Türkiye'nin gündemini belirleyen göç olgusu..."* vurguları yapılmaktadır.

İnsan ve ekin (kültür) erozyonuyla sonuçlanan bu gibi sorunların çözümlenmesi için, sağlıksız ve aşırı göçün önüne geçilmesi gerekir. Kentteki işsizlik oranının en üst düzeye ulaşarak göçün kendiliğinden durmasını beklemek; ne doğru, ne de gerçekçidir. Kentteki yaşam olanaklarının iyileştirilmesi ise -toplumsal bir gereklilik olsa bile-, kanayan yarayı sarmak için yeterli değildir. Bunun için; kenti çekim merkezi olmaktan çıkaracak önlemlerin alınması, kırsal kesimdeki geçim koşullarının iyileştirilmesi zorunludur. Toprak ve öbür üretim kaynaklarının dağılımındaki dengesizlik, arazinin parçalılığı, kamu hizmetlerindeki noksanlıklar ve dağınıklık sorunlarının çözülmesi gerekir. Çiftçinin gelir düzeyini artıracak tarım ve pazarlama teknikleri öğretilmeli, yatırım gücü kredilerle desteklenmelidir.

Bu gibi önlemlerle, köyden kente göç en az düzeye indirilebilir. Fakat göçün tümüyle duracağını sanmak kadar, bunu istemek de yersiz ve abes olur. Kentlerle kırsal kesim arasındaki gelir farkı sürdükçe ve modernleşme olgusu, yaşam standartlarını sürekli kentler lehine eşitsiz kıldıkça göç, bu sürecin doğal bir parçasını oluşturmaya devam edecektir. Söz konusu süreç; köyle kent arasındaki eşitsizliğin, en azından kutuplaşmaya varmasını önleyecek önlemlerle daha insancıl bir akışa sokulabilir. Bunun için; toplumsal kaynakları kentlerdeki ölçüsünde, köydekiler için de erişilebilir kılmak temeldir. Yaşam standartlarının bütün kesimler için adil olarak yükseltilebildiği bir yapılanma sonunda, göç olgusu, toplumun kanayan yarası olmaktan çıkartılabilir.

Ağırlaşan ülke koşulları, ekonomik, siyasal, etnik, dinsel vb. sorunlar ülkemizin iç barış gereksinimi olduğunu göstermektedir. Birlik ve beraberlik anlayışından uzaklaşmadan demokrasinin temel değerleri laik, demokratik, cumhuriyetten, temel insan hak ve özgürlüklerine bağlı bir birlik olarak varlığımızı ve hedeflerimizi ülkemiz için, insanlarımız için, toplumsal barış için sürdürmeliyiz.

DIŞ GÖÇLER :

Türkiye’de, son 50 yıldır göç olgusunun yurt içi ve yurt dışı çeşitli boyutları yaşanmaktadır. Bu ulusal ve uluslararası hareketlilik, bir olgu olan kırdan kente göç ve Batı ülkelerindeki gibi sosyalleşme ile koşut gitmemiştir. Bir başka deyimle, sosyalleşmenin zorunlu bir sonucu olarak doğmamıştır.

1950’li yıllarda ekonomik nedenlerle başlayan göç, daha sonra nüfus artışı, eğitim ve sağlık olanaklarına ikincil olarak kentin çekiciliğiyle, artan bir ivme kazanmıştır. Başlangıçta yalnız İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlere doğru başlayan bu toplumsal hareketlenme, yıllar içinde kapsamını genişleterek Türkiye çapında boyutunu ve alanını genişleterek yaygınlaşmış ve hız kazanmıştır. Kırdan kente, Doğu’dan Batı’ya ve yurtdışına gerçekleşen göç; hem göçün öznesi olan kitleleri, hem de göç kabul eden bölgelerin yaşamını ve dolayısıyla Türk toplumunu derinden etkilemiş ve ve ciddi toplumsal yapı sorunları doğurmuştur.

OECD kestirimlerine göre, birçok OECD ülkesinde görece yüksek olan göç oranlarının oldukça hızlı azalması beklenmektedir. Yalnızca ABD, Kanada ve Avustralya'nın 2010 yılından sonra da göçmen kabul etmeyi sürdüreceği kestirilmektedir. 2020'lerde, Türkiye dahil tüm OECD ülkelerinde net göç oranlarının sıfır olması öngörülmektedir. Birçok üye ülke için, doğallıkla, böyle bir gelişme hükümetlerin göç politikalarına bağlı olacaktır. Uygun görülürse, göçler, nüfusun yaşlanmasından veya iş gücündeki azalmalardan kaynaklanan kimi sorunların

çözümüne yardımcı olabilecektir. AB ülkeleri arasında işgücünün serbest dolaşımı göçler açısından ilginç bir durumdur. Avrupa ülkelerinde nüfus hızla yaşlanırken, genç işgücü arzı bakımından Türkiye şanslıdır. Otomasyon ile teknoloji yoğun üretim yeterli olmazsa, genç işgücüne gereksinim sürecektir ve bu durum yeni göç süreçlerinin kaynağı olacaktır.

Göçün sınırları olmadığını ve tüm dünyada yüzyıllar boyu çok çeşitli nedenlerle göçler olduğunu biliyoruz. Bu nedenlerden en önemlileri savaşlar, doğal yıkımlar ve ekonomik yaşam için yeni arayışlardır. Geçen yüzyılın ikinci yarısında yığınsal olarak Kuzey Avrupa'ya yönelik işçi göçünden Türkiye de önemli ölçüde payını almıştır. Göçen halkın çoğunluğu kırsal alanlardan gelen, endüstriyel yaşamda az deneyimli ve özellikle geçici bir süre için ekonomik amaçları olan erkeklerdi. Bu kitleye önceleri 'konuk işçi' sonraları 'ilk kuşak azınlık' dendi. Günümüzde ise 2. ve 3. kuşak Türk kökenli Almanlar söz konusudur. Göç amaçlarının 'geçici' olması nedeniyle 'geri dönüş' olgusu güçlü olarak sürekli gündemde kalmış ve yaşamın bir parçası olmuştur.

Çeşitli araştırmalar, bu insanların nasıl derin ruhsal çelişkiler içinde yaşadıklarını ve kalmakla dönmek arasında sürekli zihinsel sıçramalar ya da zikzaklar yaşadıklarını vurgulamaktadır. Bu kuşakla doğrudan ilişki içinde olan hizmet sektörü, yani yaşlılar ile ilgilenen kurumlar ya da sağlık sektörü, kendi deneyimleri ile bu araştırma sonuçlarını doğrulamaktadırlar.

Uluslararası işçi göçleri, son yılların en önemli ekonomik, siyasal ve toplumsal olaylarının başında gelmektedir. Gerek işçi alan ve gerekse işçi gönderen ülkelere başlangıçta salt ekonomik yönü ve önemi ile değerlendirilen bu işgücü alışverişi, birçok ağır sosyal ve uluslararası sorunu da birlikte doğurmuştur. Kuşkusuz, göçmen işçilerin ve ailelerin karşılaştığı tüm sorunların temelinde, onları göçe zorlayan ekonomik darlıklar ve bunların etkileri yatmaktadır. Bu ekonomik sorunlar sürdükçe ve işçiler yabancı ülkelere göç etmeyi ya da göçtükleri ülkede daha uzun süre kalmayı bir çözüm olarak kabul ettikleri sürece, toplumsal sorunların giderilemeyeceği açıktır. Bu yüzden, işgücü göçünün sosyal yönü, ekonomik ve siyasal yönlerinden ayrı olarak ele alınamaz.

Türk işgücü, özellikle 1960 sonrasında başta Almanya olmak üzere dönemin AET ülkelerine akmaya başlamıştır. Almanya'ya ilk resmi Türk işgücü göçü, 40 yıl önce, Türkiye ile Almanya arasında bağitlanan (31 Ekim 1961) "Türk İşgücü Anlaşması" ile başlamıştır. Bugün Almanya'da yaşayan Türk nüfus, 3. kuşakla birlikte 2.5 milyona, çalışan sayısı da 830 bine ulaşmıştır (1973-82 arasında 200 bin kişi Türkiye'ye kesin dönüş yaptı..). Her 100 yabancından 27.4'ü Türk'tür fakat ne yazık ki, göçün amacına ters düşen biçimde % 25'i işsiz! (Yabancılar arasında en yüksek oran!).. Birinci kuşak artık emekli fakat 2. ve 3. kuşak bir yandan işsizlik, bir yandan kültür çatışması ile boğuşmayı sürdürmektedir. Bunlar "Konuk işçi" statüsünü aşmış ve bir bölümü kendi işlerini kurmuşlardır (59 500 kişi!). Türk işçilerinin özellikle Almanya'dan yolladıkları dövizler, uzun yıllar boyunca cari işlemler açığını kapatan / azaltan tek önemli kalem olmuştur.

Son yıllarda Afganistan, Pakistan, Irak, İran gibi ülkelere çıkan göçmenler, Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine yasa dışı yollardan girmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca Romanya, Bulgaristan, Ukrayna, Moldavya, Gürcistan, Azerbaycan, Gürcistan.. gibi ülkelere Türkiye'ye yasal ya da yasadışı yollarla giren ve çalışan 1 milyonu aşkın bir kitle söz konusudur. Kaçak göç hareketi, çeşitli siyasal, ekonomik ve sosyal etmenleri içeren çok karmaşık uluslararası bir sorundur. **(09 Kasım 2001)**